

## -ARAŞTIRMA MAKALESİ-

**VERGİLEME VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE VE SEÇİLİ GELİŞMİŞ ÜLKELER İÇİN BİR ANALİZ\***Gamze Asena AKGÖL<sup>1</sup> & Musa GÖK<sup>2</sup>**Öz**

*Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren yaşadığı siyasi, ekonomik ve sosyal değişimler, vergi yapısını şekillendirmiş ve uygulanacak vergi politikalarına yön vermiştir. Vergi yapısındaki değişimlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri, farklı iktisadi yaklaşımlar ve bilimsel yöntemlerle incelenmiştir. Bu bağlamda, Solow'un (1956) Neoklasik büyüme modelleri ile Romer'in (1986) öncülük ettiği İçsel büyüme modelleri önemli birer teorik çerçeve sunmuştur. Vergi gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, bu teoriler doğrultusunda özellikle son yıllarda çeşitli ülkeler üzerinde yapılan deneysel araştırmalarla ele alınmıştır. Bu çalışma, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinin ekonomik büyümeye etkisini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Türkiye ve seçilen beş gelişmiş ülke (Danimarka, Avustralya, Fransa, Almanya ve ABD) için analizler, Kónya (2006) tarafından geliştirilen Bootstrap Panel Nedensellik Testi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'nin, vergi gelirleri ve ekonomik büyüme ilişkisi bağlamında gelişmiş ülkelerle sonuçlarının yakınsama gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Analiz bulguları, incelenen altı ülkenin tamamında benzer bir eğilim olduğunu göstermektedir. Vergi gelirlerinden ekonomik büyümeye doğru anlamlı ve negatif yönlü bir Granger nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bununla birlikte, ekonomik büyümeden vergi gelirlerine doğru anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin ekonomik yapısının ve vergi politikalarının, gelişmiş ülkelerle belirli açılardan benzerlik taşıdığına işaret etmektedir. Ayrıca, çalışmada elde edilen bulgular, vergi ve büyüme ilişkisinin ülkelerin ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklılık gösterebileceğini ancak genel eğilimlerin paralellik gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu durum, vergi politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar, politika yapımcıların vergi politikalarını belirlerken ekonomik büyüme üzerindeki olası etkileri dikkate almalarının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.*

**Anahtar Kelimeler:** Vergileme, Vergi Politikası, Ekonomik Büyüme, Bootstrap Nedensellik Testi

**JEL Kodları:** C33, H20, H21, O40

**Başvuru:** 18.09.2024 **Kabul:** 12.05.2025

\*Bu çalışma Doç. Dr. Musa GÖK danışmanlığında İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Gamze Asena AKGÖL tarafından tamamlanan yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

<sup>1</sup>Araştırma Görevlisi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, Türkiye, [gamzeasena.akgol@idu.edu.tr](mailto:gamzeasena.akgol@idu.edu.tr), <https://orcid.org/0000-0003-4631-506X>

<sup>2</sup> Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, Türkiye [musa.gok@idu.edu.tr](mailto:musa.gok@idu.edu.tr), <https://orcid.org/0000-0003-1253-3288>

## RELATIONSHIP BETWEEN TAXATION AND ECONOMIC GROWTH: AN ANALYSIS FOR TÜRKİYE AND SELECTED COUNTRIES<sup>3</sup>

### **Abstract**

*Since its establishment, the Republic of Türkiye has undergone various political, economic, and social changes that have shaped its tax structure and guided its tax policies. The impact of changes in the tax structure on economic growth has been examined through different economic approaches and scientific methods. In this context, Solow's (1956) Neoclassical growth models and Romer's (1986) Endogenous growth models have provided significant theoretical frameworks. The effects of tax revenues on economic growth have been analyzed, particularly in recent years, through empirical studies conducted in various countries. This study comparatively examines the effects of tax revenues on economic growth in developed and developing countries. Analyses were conducted using the Bootstrap Panel Causality Test developed by Kónya (2006) for Türkiye and five selected developed countries (Denmark, Australia, France, Germany, and the United States). The primary objective of the study is to determine whether the results for Türkiye, as a developing country, converge with those of the selected developed countries. The findings reveal a similar trend across all six countries examined. A significant and negative Granger causality relationship was found from tax revenues to economic growth. Conversely, a significant and positive relationship was identified from economic growth to tax revenues. These results indicate that Türkiye's economic structure and tax policies share certain similarities with those of developed countries. Furthermore, the findings suggest that the relationship between taxes and growth may vary depending on the economic structures and levels of development of countries, although general trends show parallels. This highlights the necessity of carefully evaluating the effects of tax policies on economic growth at both national and international levels. In this regard, the results underscore the importance for policymakers to consider the potential impacts of tax policies on economic growth when shaping their strategies.*

**Keywords:** Taxation, Tax Policy, Economic Growth, Bootstrap Causality Test

**JEL Codes:** C33, H20, H21, O40

“Bu çalışma Araştırma ve Yayın Etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.”

---

<sup>3</sup> The Extended English Summary is located the end of the Article

## 1. GİRİŞ

Vergileme ve ekonomik büyüme ilişkisi iktisadi ekollerin neredeyse tamamı için önemli bir konudur. Neoklasik büyüme modellerinde, devletin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi genellikle göz ardı edilse de içsel büyüme modelleri bu ilişkiye daha fazla odaklanmıştır. Solow (1956) öncülüğünde geliştirilen Neoklasik büyüme modellerinde, büyümenin belirleyicileri dışsal faktörlerden oluşmakta ve devlet politikalarının ekonomik büyümeye doğrudan bir etkisi olmadığı varsayılmaktadır. İçsel büyüme teorisyenleri, Barro, King ve Rebelo (1990) gibi araştırmacılar, kamu harcamaları ve vergi politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemiş ve devletin müdahalesinin büyüme üzerinde önemli bir rol oynayabileceğini öne sürmüşlerdir. Uygulanan vergi politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, ülkenin içinde bulunduğu sosyal, siyasi ve ekonomik duruma göre değişmektedir. Her ülkenin koşulları farklı olduğu için, ülkede uygulanmakta olan vergilerden oluşan vergi sistemleri de farklıdır. Bu nedenle vergilemenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi de her ülke için aynı ölçüde pozitif veya negatif olmayacak, farklılık gösterecektir.

Çalışmada veri teminine bağlı olarak seçilmiş olan 5 gelişmiş ülke (Danimarka, Avustralya, Fransa, Almanya ve ABD) ile gelişmekte olan ekonomisi ile Türkiye için Konya (2006) tarafından geliştirilmiş Bootstrap Panel Nedensellik Testi ile ekonomik büyüme ve vergileme ilişkisi incelenmektedir. Bootstrap Panel Nedensellik, yatay kesit bağımlılığı ve heterojen paneller için geliştirilmiş, SUR denklem tahminine dayanan bir testtir. Testin bir diğer özelliği ise birim kök ve eşbütünleşme testlerine ihtiyaç duymamasıdır (Temel, 2022:439). Çalışmada Türkiye dahil 6 ülkenin 1981-2017 dönemine ilişkin elde edilen toplam vergi gelirleri ele alınmıştır. Çalışma kapsamında 1981-2017 dönemine ilişkin sağlıklı veri elde edilebilen 5 gelişmiş ülke seçilmiştir.

Türkiye üzerine yapılan ampirik araştırmalar, vergi türleri ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, Ünlükaplan ve Arisoy (2011) dolaylı vergilerin, Durkaya ve Ceylan (2006) ise dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki uzun vadeli etkilerini vurgulamışlardır.

Çalışma kapsamında öncelikle ekonomik büyüme, devletin ekonomideki rolü ve optimal büyüklüğü üzerinde durulmuştur. Daha sonra Türkiye ve seçilen 5 ülkenin vergi sistemleri ana hatlarıyla açıklanmıştır. Çalışmanın son bölümünde veri seti ile kullanılan ekonometrik yöntem açıklanmış, sonrasında yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak sonuç bölümü oluşturulmuştur.

### 1.1. Ekonomik Büyüme, Vergi Politikası ve Devlet

Devlet ve ekonomideki rolünün ne olması gerektiği uzun yıllar boyunca çeşitli tartışmalara konu olmuş ve fikir ayrılıklarına yol açmıştır. Ülkelerin sosyal, siyasi ve ekonomik yapılarındaki değişimlere koşut olarak, devletin yetkileri de değişmiştir. Zamanla, pek çok devlet anlayışı sosyal refah devletine evrilmiş ve devlet, ulusal

ekonomi içindeki varlığını artırarak kamu hizmetlerini yürütmeye devam etmiştir. Bu yaklaşım, kamu kesiminin ekonomideki payının artmasına neden olmuştur (Sandalcı ve Sandalcı, 2016:414).

Devlet; siyasi bir teşkilatlanma ile sınırları belirlenmiş bir toprak parçasında yaşayan millet veya milletler topluluğu tarafından oluşturulan bir hukuki varlık olarak tanımlanmaktadır (TDK). İnsanların topluluk halinde yaşamaya karar vermesi ve toplumu oluşturmak için bir tür sözleşme yapması, devletin ve hükümetlerin kurulmasına yol açmıştır. Bireylerin kendi başlarına birtakım ihtiyaçları karşılayamaması ve büyük yapıya duyulan kolektif ihtiyaç, devlet kavramının doğmasına sebep olmuştur (Zabunoğlu, 2018:536). Bu nedenle zaman içerisinde bireysel yaşam toplumsal yaşama evrilmiş, devletin sosyoekonomik varlığı da zorunlu hale gelmiştir.

### *1.1.1. Kamu Kesiminin Rolü ve Optimal Büyüklüğü*

Devlet, toplumsal mal ve hizmetleri üretmek, ekonomik faaliyetleri düzenlemek, geliri yeniden dağıtmak, adaleti ve güvenliği sağlamak, dış ilişkileri yürütmek gibi çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir (Eryılmaz, 2008). Devlet, ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olup, çeşitli kamu kurumlarını içermektedir. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı sonrasında yasama gücü tarafından oluşturulan bu kurumlar, kamu hizmeti sunmayı amaçlamakta ve yetkilerini kanunlardan almaktadırlar (Ağar, 2013).

Devletin ya da kamu kesiminin ekonomideki büyüklüğü, birçok teorik ve deneysel çalışmanın odak noktası olmuştur. Türkiye'de Genel Bütçeli Kuruluşlar, Özel Bütçeli Kuruluşlar, Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar, Sosyal Güvenlik Kuruluşları ve Yerel Yönetimler ile Döner Sermayeli Kuruluşlar ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri kamu kesiminin bir parçasıdır. Devlet, yasalarla egemenlik gücünü kullanarak yasal zorlamayla topladığı vergi gelirleriyle kaynak oluşturur. Vergilerin asli amacı kamu harcamalarını finanse etmektir. Fakat vergiler yalnızca mali amaçlar için değil, aynı zamanda gelir eşitsizliklerinin azaltılması, tasarrufların teşvik edilmesi, ekonomik istikrarın sağlanması ve ekonomik büyüme ile kalkınmanın desteklenmesi gibi mali olmayan hedefler için de kullanılmaktadır. (Ünver, 2020: 46).

Kamu kesimi büyüklüğü, ekonomi içerisinde yer alan kaynakların ne kadarlık bir kısmının kamu kesimi tarafından kullanıldığını gösteren ve çeşitli faktörlere dayanarak belirlenen bir kavramdır (Ertekin, 2020: 143). Kamu kesimi, belirli bir noktaya kadar ekonomik büyümeyi artırabilir, ancak bu noktadan sonra ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir. Bu nokta, optimal kamu kesimi büyüklüğünü göstermektedir. Kamu kesiminin ekonomide daha fazla yer alması, güvenlik, adalet gibi hizmetlere olan ihtiyacın artmasına bağlıdır ve birçok faktöre dayanmaktadır (Şen ve Kaya, 2019: 56).

Kamu harcamalarının Gayrisafi Yurt içi Hasıla (GSYİH) içerisindeki payı değerlendirilirken, reel ve nominal büyüklüklerin dikkate alınması önemlidir. Sadece

nominal artışlara bakmak, enflasyonla mücadele eden ülkeler için doğru sonuçlar vermeyecektir (Kirmanoğlu, 2007). Devleti oluşturan tüm organların harcamalarının toplamının değerlendirilmesi, sonuçların daha doğru olmasını sağlamaktadır. Kamu harcamalarının GSYİH içindeki payının yanı sıra, vergilerin de GSYİH içindeki payı kamu kesimi büyüklüğünü gösteren bir göstergedir. Bu oran, devletin sahip olduğu kaynakların ne kadarını vergilerle elde ettiğini göstermektedir.

#### *1.1.2. Ekonomik Büyüme ve Vergi Politikası*

Ekonomik büyüme, bir ülkenin refahında ve milli gelirinde meydana gelen artışlar olarak tanımlanmaktadır (Gönel, 2013: 10). Fakat nüfusun da eş zamanlı olarak arttığı düşünüldüğünde ekonomide gerçek bir büyüme gerçekleşmemiş olabilmektedir. Bu nedenle, ekonomik büyümeyi tanımlarken kişi başına düşen milli gelirin baz alınması daha doğru olacaktır (Topal, 2016: 185). Ekonomik büyüme genellikle uzun dönemli ve dinamik bir olgudur. Çünkü kısa vadede ekonominin izleyeceği yön, gerçek yapısı veya yapısal değişimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmak genellikle mümkün değildir (Taban, 2008:1). Ekonomik büyümeyi etkileyen önemli faktörlerden biri de vergi politikalarıdır. Vergi oranlarının seviyesi, vergi yapısının bileşimi ve vergi yükünün dağılımı gibi unsurlar hem üretim hem de yatırımlar üzerinde belirleyici etkiler yaratmaktadır. Özellikle gelir üzerinden alınan yüksek oranlı vergilerin tasarruf ve yatırım motivasyonunu azaltabileceği, buna karşın tüketimi vergilendiren politikaların büyümeyi daha az olumsuz etkileyebileceği ileri sürülmektedir (Arnold, 2008). Bu nedenle etkin bir vergi politikası tasarımı, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

#### *1.1.3. Ekonomik Büyüme ve Maliye Politikası*

Maliye politikası, devletin toplam talebi etkilemek ve makroekonomik dengeleri sağlamak amacıyla kamu harcamaları ve vergilendirme yoluyla yürüttüğü ekonomik müdahaleleri ifade etmektedir. Kamu harcamalarının artırılması veya vergilerin azaltılması yoluyla genişleyici bir maliye politikası uygulanırken, harcamaların kısılması veya vergilerin artırılması yoluyla daraltıcı bir maliye politikası yürütülmektedir (Elmendorf & Mankiw, 1998). Maliye politikasının temel araçları arasında kamu harcamaları, vergi düzenlemeleri ve transfer harcamaları bulunmaktadır. Bu araçlar, ekonomik büyümeyi teşvik etmek, istihdamı artırmak veya fiyat istikrarını sağlamak gibi çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır.

Ekonomik büyüme konusunda farklı iktisatçıların çeşitli görüşleri vardır. Klasik iktisat akımının öncüsü Adam Smith ve diğer Klasik iktisatçılar, ekonominin her zaman tam istihdamda olduğunu düşünmüş ve devletin ekonomiye müdahalesini gereksiz bulmuşlardır. Devletin yalnızca savunma, adalet ve diplomasi gibi görevleri olduğunu savunmuşlardır (Çelik ve Direkci, 2013: 115). Klasik iktisatçılara göre bütçe küçük ve denk olmalıdır. Bütçe açığı da bütçe fazlası da olumlu karşılanmamaktadır (Dileyici ve Özkıvrak, 2010: 42).

Keynesyen İktisat, Klasik iktisada tepki olarak doğmuştur ve devletin ekonomiye müdahalesini savunmaktadır. Yatırımların gelir etkisine odaklanan Keynesyen iktisatçılar, kamu harcamalarındaki artışın toplam talebi etkileyerek GSYİH ve istihdamı artıracığı sonucuna varmaktadırlar. Keynesyen iktisat sonrasında arz yanlı iktisat terk edilmiş, talep

yönlü iktisada kaymalar yaşanmıştır. Ancak 1973 yılında patlak veren Petrol krizi ve yanlış uygulanan maliye politikaları nedeniyle Keynesyen iktisada olan güven zedelenmiştir. Enflasyonun artması, büyümenin yavaşlaması ve işsizlik oranlarının artması gibi olumsuz durumlar dünyada yaygın hale gelmiştir. Bu dönemde stagflasyon olarak adlandırılan işsizlik, yüksek enflasyon ve üretim kapasitelerindeki azalışların birlikte görülmesi söz konusu olmuştur (Öztürk ve Saygın, 2017: 2).

Daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan Neoklasik ve İçsel büyüme modelleri, ekonomik büyümenin tasarruf oranı, nüfus ve çeşitli hükümet politikası değişiklikleri gibi belirli değişkenlerden nasıl etkilendiğine dair önemli farklılıklar göstermektedir. Özellikle Ramsey (1928), Solow (1956) ve Cass (1965) gibi önemli temsilcileri olan Neoklasik Büyüme modelleri, bu değişkenlerin kişi başına sabit durumdaki çıktı seviyesini kalıcı olarak değiştirirken, büyümeyi de ekonominin istikrarlı büyüme oranını etkilemeden yalnızca geçici bir şekilde değiştireceğini öngörmektedirler. Romer (1986), Lucas (1988) ve Rebelo (1991) gibi iktisatçılara göre, içsel büyüme modelleri, bu tür değişikliklerin kişi başına üretim artış oranını kalıcı olarak değiştireceğini öngörmektedir (Karras, 1999).

Neoklasik büyüme modelleri, nüfus ve işgücü artışı gibi faktörleri dışsal kabul ederken, beşerî sermaye ve verimlilik faktörlerini göz ardı etmektedirler. Dışsal kabul edilen teknoloji, kişi başına düşen gelirdeki artışı sağlamakta ve büyüme hızını tasarruftan bağımsız olarak belirlemektedir (Özsağır, 2008: 6). Neoklasik görüş çerçevesinde şekillenen bu büyüme modelleri, öncüsünün Solow (1956) olarak kabul edildiği, ölçeğe göre getirinin sabit tutulduğu, dışsal bir teknolojiye sahip olan ve tam rekabetin olduğu Cobb-Douglas tipi modellerdir. Neoklasik büyüme modellerinde, kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi etkilemediği görülmektedir (Kar ve Taban, 2003:148).

Ramsey-Cass-Koopmans büyüme modeli ise Solow modelinin üretim fonksiyonu ve varsayımlarıyla oluşturulmuş bir başka büyüme modelidir. Ramsey, tasarruf oranını içsel bir değişken olarak ele almış ve Cass ile Coopmans, bu çalışmayı matematiksel açıdan güncellemiştir. Ramsey-Cass-Koopmans modelinde, hane halklarının sonsuz bir ömre sahip olduğu varsayılır ve tüketim ve tasarruf kararları bu ömür boyunca etkili olmaktadır. Her ne kadar bu iki model farklılıklar gösterse de uzun vadede ekonomide dengeye ulaşırlar. Her ikisi de ekonomik büyüme literatürüne önemli katkılar sağlamaktadır (Çiftçi, 2015).

Roy F. Harrod (1939) ve Evsey D. Domar (1946) tarafından yapılmış ayrı çalışmalara dayanan Harrod-Domar modeli (1946), bir başka önemli büyüme modelidir (Özel, 2012). Harrod-Domar büyüme modeli, büyüme hızı ve sermaye birikiminin birleşiminden oluşmaktadır. Modelde devletin müdahale etmesi ile ekonomik büyümenin sağlanabileceği savunulmaktadır. Harrod-Domar modelinin iki ana unsuru, mal ve hizmet piyasası ile sermaye piyasası çerçevesinde, ekonomide tam kapasite kullanımını sağlayacak büyüme oranı ile tam istihdama ulaşacak doğal büyüme oranını belirlemektir. Modelde, bu iki büyüme oranının birbirine eşit olması, ekonominin hem tam kapasite ile hem de tam istihdamla eşzamanlı olarak çalışmasını mümkün kılmaktadır (Morgil, 1988).

Neoklasik modellerin eksikliklerini gidermek için, 1980'li yıllarda İçsel büyüme modelleri ortaya atılmıştır. 'İçsel' kavramı, ekonomideki firmaların ve tüketicilerin kâr ve fayda fonksiyonlarını maksimize etmek amacıyla yaptıkları bilinçli faaliyetler sonucu ortaya çıkan yeniliklere işaret etmektedir (Dinopoulos ve Şener, 2003:42). Romer (1986) modelinde, ölçeğe göre artan getiri yerine üretim faktörlerine bağlı artan getiriye dayanan bir üretim fonksiyonu kullanılmıştır. Model, teknolojik gelişmelerin ekonominin içerisinde doğal bir biçimde ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Bu modelde teknoloji, rekabete konu olmayan bir mal olarak kabul edilir ve Romer'in modeli, teknolojiyi Solow'un (1956) modelinden dışsal olmaması nedeniyle ayırmaktadır.

Barro ve Lucas (1990) tarafından ortaya atılan içsel büyüme modelleri de oldukça önemlidir ve bu modeller ekonomilerin uzun dönemde durağan büyüme hızının sermaye birikimi tarafından belirlendiğini savunmaktadır. Uzun dönemli durağan durum hızı sermaye birikimi tarafından belirlendiği için, sermaye birikimini engelleyen vergi politikaları ekonomik büyümeyi yavaşlatacaktır (Açıkgöz, 2008: 94).

İçsel Büyüme Modelleri arasında Rebelo'nun (1991) modeli, sermayenin azalan marjinal getirisini göz ardı etmeden ve dışsal teknolojik ilerlemeye dayanmadan uzun dönemde kişi başı büyümeyi sürdüren en basit model olarak öne çıkar. AK modeli olarak da bilinen bu modelde, beşerî sermaye oranının artışıyla büyümenin artacağı savunulmuştur. Lucas ise beşerî sermayeyi bir üretim faktörü olarak kabul ederek fiziki sermayenin önemini vurgulamıştır. Bu modellerde beşerî sermaye de üretim faktörü olarak sayılmakta ve sınırsız büyüdüğü varsayımıyla uzun dönemde sürdürülebilir bir büyüme elde edilebileceği belirtilmektedir (Kibritçioglu, 1998: 223).

İçsel büyüme teorileri, vergilerin refahı artırıp azaltabileceğini ve ekonomik büyümenin de aynı şekilde olumlu veya olumsuz bir biçimde etkilenebileceğini vurgulamaktadır (Topal, 2016). Örneğin, gelir üzerinden alınan vergilerin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğu söylenirken, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin ise olumsuz etki yaratmayan bir etkisi olduğu savunulmaktadır (Kızılkaya ve Dağ, 2018). İçsel büyüme modelleri, ülkeler arasındaki büyüme hızlarının neden farklı olduğu sorusunu ele alırken, sermaye ve emek üzerinden ziyade kamu politikaları ve nüfus artışı gibi konulara odaklanmaktadır. Bu modellere göre, rekabetçi yapıyı destekleyen ve ekonomide aktif bir rol oynayan devlet, optimal büyümeye ulaşmak için ekonomiye müdahale etmelidir (Lucas, 1998; Romer, 1986; Martin, 2004)

## **1.2. Türk Vergi Sistemi**

Vergiler, maliye politikasının en temel araçlarından biridir. Kamu harcamalarının finanse edilmesi için bireyler ve kurumlar tarafından çeşitli vergiler ödenmektedir. Toplumsal şartlar ve ihtiyaçlar değiştiğinde, vergilendirmenin nedenleri genişlemiş olsa da devletler bu ihtiyaçlara uyum sağlayarak vergi düzenlemelerini yapmaktadır. Ekonomik büyüme, özellikle gelişmekte olan ülkelerin hedeflediği, vergilerden destek alarak gerçekleştirmeye çalıştığı önemli bir amaç olarak bilinmektedir (Kuştepeli ve Bilman, 2009:27). Vergiler, kaynaklarına göre üç ana kategoriye ayrılır: gelir vergileri, harcama vergileri ve servet vergileri. Türkiye'de ödeme gücünü en iyi yansıtan vergi türleri, gelir üzerinden alınan iki

ana vergi türüdür: gelir vergisi ve kurumlar vergisi. Gelir vergisi, gerçek kişileri mükellef olarak belirlerken, kurumlar vergisi tüzel kişiliğe sahip kurum ve kuruluşları mükellef olarak kabul etmektedir (Şen ve Sağbaş, 2015).

Gelir kavramı, kişilerin ve kurumların yıllık kazançlarını ifade eden ve ödeme gücünü ayırt etmek açısından önemli olan bir kavramdır. Gelirin tanımı konusunda iki teori bulunmaktadır: 'kaynak teorisi' ve 'net artış teorisi' (Dinçer ve Kalelioğlu, 2013: 88). Kaynak teorisini ileri süren Friedrich B.W. von Hermann (1795-1868), geliri düzenli olarak sağlanan değerler olarak belirli bir kaynağa bağlı olarak ele almaktadır. George Schantz (1853-1931) ise net artış teorisi olarak adlandırılan yaklaşımıyla, bir unsurun gelir olarak kabul edilmesi için düzenli olarak sağlanması şartına karşı çıkmaktadır. Robert Haig (1887-1953) ve Henry Simons (1899-1946), gelir kavramını farklı bir açıdan ele almışlardır. Haig-Simons gelir tanımı olarak adlandırılan bu düşünceye göre gelir, belli bir dönem içerisinde tüketim ve servette meydana gelen artışları ifade etmektedir (Şen ve Sağbaş, 2015).

Modern anlamda ilk gelir vergisi sistemi Türkiye’de 1950’de kurulmuş ve bu adım, Vergi Usul Kanunu’nda kabul edilerek vergi sistemine 'batılı bir hukuki çerçeve' sağlanmıştır (Kumru, 1988: 195). Öncesinde de benzer uygulamalar olsa da kişisel gelir vergisi 1950’de gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratları temel alan, öznel özellikleri göz önünde bulunduran ve dolaysız bir vergi olarak tanımlanmıştır. Geçiş dönemlerinde uygulanan kazanç vergisi yerine gelir vergisi ve kurumlar vergisi getirilmiştir (Kirmanoğlu, 1994: 63).

Gelir vergilerindeki azalmalar, vergilendirmenin ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisini azaltmaktadır. Gelir vergisi ve kurumlar vergisi olarak iki örneği bulunan gelir vergileri, ekonomik büyüme açısından farklı etkilere sahiptir. Bu vergilerin oranlarının artırılması durumunda, bireylerin tasarruflara ve yatırımlara yönelecekleri belirlenir. Gelir ve sermaye üzerinden alınan bu vergiler, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceği için sapırtıcı vergiler olarak da anılmaktadır (Kneller, Bleaney ve Gemmell, 1999). Kalkınmayı hedefleyen ekonomilerde bu tür vergilere daha çok yer verilmektedir. Genelde bu vergiler üzerindeki herhangi bir artış sermaye üzerinde daraltıcı bir etki meydana getirir. Kurumlar vergisindeki artışın, yatırımlar konusuna bakıldığında sapırtıcı olduğu görüldüğünden, ekonomik büyüme üzerindeki pek de olumlu etkilerde bulunmadığı gözlemlenmektedir (Turan, 2008: 18).

Dolaylı vergiler, mal ve hizmetler üzerinden alındıkları için fiyatları etkileyebilmekte ve kaynak dağılımında etkinsizliğe yol açabilmektedir. Yüksek oranlı dolaylı vergiler düşük gelirli ülkelerde gelir dağılımındaki dengesizliklere yol açabileceği için lüks mallar üzerine konulan vergiler hem ekonomik büyümeyi destekleyebilir hem de adaleti sağlamaya yardımcı olabilmektedir (Demircan, 2003). Dolaylı vergilerde bir artış olması durumunda tüketim kısılacak, tasarruflar doğal olarak artışa uğrayacak, gelirlerin yatırımlara kanallandırılması olasıdır ortaya çıkacağından ekonomik büyüme de olumlu etkilenebilecektir. Tasarrufların her daim yatırımlara yöneltilmesi durumu net olmasa bile bu olasılık ekonomik büyüme açısından önem taşımaktadır (Songur ve Yüksel, 2018: 53). Ekonomik büyüme ve kalkınma açısından hem dolaylı hem de dolaysız vergilerin farklı



bir önemi vardır. Payları ne olursa olsun gerekli düzenlemeler yapıldığında bu vergilerin ikisi de büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayabilir ve bu durum gerek gelişmekte olan ülkelerde gerekse gelişmiş ülkelerde mümkün olabilmektedir (Demircan, 2003). Türk vergi sisteminde harcama vergilerinin gelişimine ve bu alandaki çalışmalara bakıldığında, dolaylı vergilerin ekonomiye nispeten daha olumlu katkılar sağladığı, dolaysız vergilerin ise olumsuz etkiler yarattığı gözlemlenmektedir. Dolaylı vergiler ile ekonomik büyüme arasında daha güçlü bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’de, birçok gelişmekte olan ülkenin aksine, vergi gelirlerinin büyük bir kısmı dolaylı vergilerden elde edilmektedir. Hem genişleme hem de daralma dönemlerinde, dolaylı vergiler, dolaysız vergilere göre daha etkili bir tercih olarak değerlendirilmektedir (Saraç T. B., 2015).

Gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin dışında servet üzerinden alınan birtakım vergiler de mevcuttur. Servet vergileri geniş bir kapsamda şu şekilde tanımlanmaktadır: *“Gerçek ve tüzel kişilerin belli bir zaman içerisinde sahip oldukları servete giren her tür menkul ve gayrimenkul mallar ile para ve alacaklarının tamamının veya bir kısmının değerleri üzerinden vergilendirilen dolaysız vergilerdir”* (Öz, Kutbay ve Buzkiran, 2014: 87). Kaynak ölçütüne göre servet vergileri, üç ana grupta sınıflandırılır: servetten alınan vergiler, servet transferinden alınan vergiler ve servet artışından alınan vergiler. Motorlu taşıtlar vergisi, veraset ve intikal vergisi, emlak vergisi ve değerli konut vergisi ise servet üzerinden alınan diğer vergi türleridir. Konusunu motorlu kara taşıtlarının oluşturduğu motorlu taşıt vergisinin matrahı miktar esaslıdır. Bir başka servet vergisi olan veraset ve intikal vergisi, Türkiye içerisinde bulunan malların veraset tarihi üzerinden alınmaktadır. Emlak vergileri ise, bina ve arazi vergisi olarak da bilinmekte, Türkiye sınırları içerisinde bulunan binalar ve araziler üzerinden alınmaktadır. Bu bina ve arazilerin malikleri, hak sahipleri veya bunları tasarruf edenler mükellef sayılarak vergiyi ödemekle yükümlüdür (Öz, Kutbay ve Buzkiran, 2014). Değerli konut vergisi, bina vergi değeri 5 milyon TL’nin üzerinde olan mesken nitelikli taşınmazlardan %0,3 ile %0,10 arasında oranlarla alınacak olan 07.12.2019 tarihinde yürürlüğe giren bir başka servet vergisidir (Tümer ve İşler, 2020: 273).

Vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri verginin özelliklerine, mükellef tabanının dar veya geniş olup olmamasına göre, verginin ne üzerinden alındığı ve alındığı dönemin özelliklerinin nasıl olduğuna göre değişiklik göstermektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında, servet vergilerinin ekonomik büyüme üzerinde en az etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür (Johansson, Heady, Arnold, Brys ve Vartia, 2008).

### 1.3. Seçili Ülkelerde Uygulanan Vergi Sistemleri

Türkiye’de uygulanan gelir, harcama ve servet vergilerine değindikten sonra çalışmayı oluşturan gelişmiş ülkelerdeki (Danimarka, Avustralya, Fransa, Almanya ve ABD) vergilere de değinilecektir.

### 1.3.1. Danimarka Vergi Sistemi

Danimarka anayasal monarşi ile yönetilen, güçlü ekonomik ve mali göstergelere sahip olan bir İskandinav ülkesidir. Diğer İskandinav ülkelerinde olduğu gibi Danimarka da sosyal demokrat refah devleti modelini benimsemiştir (Armağan ve Dikmen, 2015: 68). 1975 yılında kurulan Bakanlık, 1990 yılında gümrük vergisi, katma değer vergisi, dolaysız ve dolaylı vergilerin yönetimini üstlenmek üzere Merkez Gümrük ve Vergi İdaresi'ni kurmuştur (Danish Ministry of Taxation, 2015). 1987'de vergi sisteminde bir takım reform çalışmaları başlamıştır. Yüksek marjinal vergi oranlarına ve dar vergi tabanına sahip Danimarka vergi sistemi, 1987,1994, 1999 ve 2004 yıllarında gerçekleşen reformlar ile daha adil bir yapıya ulaşmıştır (OECD, 2016). 1987 yılında Danimarka'da uygulamaya konan ikili gelir vergisi modeli, daha sonra diğer İskandinav ülkeleri tarafından da benimsenmiştir. Bu vergi modeli, genellikle gelişmiş ülkelerde gelir vergilerini azaltamamaları nedeniyle finansman ihtiyaçlarını karşılamak ve rekabet avantajı sağlamak amacıyla kullanılan bir yöntem olarak bilinmektedir (Saraç, 2006: 129).

Danimarka vergi sistemi, dolaysız vergiler ve dolaylı vergilerden oluşmaktadır. Dolaylı vergiler; gelir kaynağından kesilen vergiler, gelir kaynağından düşülmeyen vergiler, eyalet vergisi, belediye vergisi, kilise vergisi, işgücü piyasası katkıları, arazi vergisi olmak üzere sıralanabilmektedir (<https://skat.dk/data.aspx?oid=2244282>). Harcamalar üzerinden alınan dört vergi bulunmaktadır. Bunlar; katma değer vergisi, yeşil vergiler, özel tüketim vergisi ve gümrük vergisidir (<https://skat.dk/data.aspx?oid=2244282>). Danimarka, KDV'yi uygulayan ilk ülkelerden biri olmuştur. O zamandan beri Danimarka'daki KDV mevzuatı önemli değişikliklere uğramıştır. KDV, yalnızca ülke içinde gerçekleşen işlemlere tabidir. KDV'nin kapsadığı işlemler arasında mal tedarikleri, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerden ve bölgelerden yapılan ithalatlar, Danimarkalı olmayan hizmet sağlayıcılardan hizmet satın alınması yer almaktadır. Aynı zamanda gaz, su, elektrik, ısıtma, soğutma gibi hizmetler, koleksiyon ürünleri olarak satılan madeni para ve banknotlar da KDV'ye tabidir. Ancak hastane tedavileri, tıbbi uygulamalar, hayır işleri, kâr amacı gütmeyen derneklerin ve kuruluşların üyelerine sağladığı tedarikler, amatör sporlarla bağlantılı hizmetler ve kültürel faaliyetler gibi bazı alanlar KDV'den muaf tutulmaktadır (Erichsen ve Egesberg, 2017).

Yeşil vergiler, harcanan toplumsal kaynakları finanse edebilmek için alınan vergilerdir. Ne kadar çok kaynak tüketilirse, o kadar çok yeşil vergi ödenmektedir. Burada amaç yerleşik olanların kaynak tüketimini sınırlamaya çalışmak ve böylece doğal kaynakları korumaktır (<https://skat.dk/data.aspx?oid=2244282>). Malların ithalatı, üretimi ve satışından ise özel tüketim vergisi alınmaktadır. Alkollü ve alkolsüz içecekler, piller, çikolatalar, tatlılar vb. özel tüketim vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Harcamalar üzerinden alınan son vergi ise gümrük vergisidir. Harcamalar üzerinden alınan vergiler, tüketici harcamalarını ve tasarrufları doğrudan etkileyerek ekonomik aktiviteye yansımaktadır.

Ülkede 1997 yılından bu yana direkt servet üzerinden alınan bir vergi mevcut değildir. Yine de mülk sahiplerinin ödemekle yükümlü olduğu %3 oranında bir emlak vergisi mevcuttur (Jensen, 2022).

### 1.3.2. Avustralya Vergi Sistemi

Diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Avustralya'nın büyük ölçüde birey ve kurum kazançlarından alınan gelir vergilerine dayandığı görülmektedir. Ülkenin mevcut vergi sistemindeki en önemli vergi türü olan gelir vergisi üç ana unsura dayanmaktadır; kişisel gelir ve kazançlar, ticari kazançlar ve sermaye kazançları (H&R Block Tax Accountants, 2022). Avustralya'da kişisel gelir vergisi, hükümetin temel gelir kaynağı olmakla birlikte, 1970'li yıllardan bu yana sürekli bir artış eğilimi göstermektedir. Vergi sistemi, düşük gelir seviyelerinde nispeten düşük ortalama ve marjinal vergi oranlarına sahipken, yüksek gelir seviyelerinde ise nispeten yüksek marjinal vergi oranlarına uygulamıştır (Australian Government The Treasury, 2013). Kişisel gelir vergisi oranları %19, %35,5, %37, %45 olarak artmaktadır (H&R Block Tax Accountants, 2022).

Harcamalar üzerinden alınan mal ve hizmet vergileri; satılan ve tüketilen mal, hizmet ile diğer öğelerden, ayrıca mal ithalatlarından alınan geniş tabanlı bir vergidir. İhracatlar genellikle bu vergiden muaftır (Australian Trade and Investment Commission, 2022). Özel tüketim vergileri ise petrol üzerinden alınan vergiler ve lüks arabalar üzerinden alınan vergiler olmak üzere iki farklı alanda uygulanmaktadır. Avustralya'da yakıt tüketimi için, ülke genelindeki servis istasyonlarında satılan tüm benzin ve dizel yakıtlara uygulanan bir vergi mevcuttur. 2022 yılı Nisan ayı itibari ile bu vergi, litre yakıt başına 44,2 sent olarak ödenmektedir (Fox, 2022).

Bir diğer vergi grubu olan servet vergilerinden ilki emlak vergisidir. Emlak vergileri, arazi vergisini, belediye oranlarını ve bazı finansal işlemleri içermektedir. Yerel yönetimlerde emlak vergisi imarsız arazilerin değerleri, arazi veya saha değerleri, arazi ve binaların kira değeri üzerinden alınabilmektedir. 1 Ocak 2022 itibari ile mülk sahibi olanlar için 1,8 milyon doları aşan vergilendirilebilir arazi mülkiyeti için %0,25 ve 3 milyon doları aşan vergilendirilebilir arazi sahipleri için %0,3 olarak uygulanmaktadır (Ahn, 2021).

Avustralya'da herhangi bir veraset vergisi bulunmasa da miras yoluyla hak elde eden lehtarlar için bazı vergi yükümlülükleri doğabilmektedir. Miras kalan bir mal için ödenecek olan vergi miktarı malın gelire ne kadar katkı sağladığına göre değişmektedir (Kaplan, 2019).

### 1.3.3. Fransa Vergi Sistemi

Çalışmada incelenen bir başka gelişmiş ülke de Fransa'dır. 1789 yılına dek Fransa'da sistematikleşmiş herhangi bir vergi yapısından söz etmek mümkün değildir. Vergiler bu yıla dek lordların ve kiliselerin himayesinde tahsis edilmiştir (Aksümer, 2014: 64). Fransız vergi sisteminde, yıllar içinde şekillenen gelir vergileri; kişisel gelir vergisi,

kurumlar vergisi ve bunlara ek olarak sosyal katkı paylarından oluşmaktadır. Kişisel gelir vergisi, 1958'de yürürlüğe girdiği biçimde uygulanmaktadır (Jatteau, 2010). Artan oranlı olan ve yıllık olarak tahsil edilen vergi, mükellefler için bir beyanname verme yükümlülüğü doğurmaktadır (Uzunyılmaz, 2019: 61). Kişisel gelir vergisi, ticari kazançlardan, ticari olmayan kazançlardan, tarımsal kazançlardan, mülkten elde edilen gelirlerden, ücretlerden, maaşlardan, emekli maaşlarından ve yıllık gelirlerden, yatırım gelirlerinden ve sermaye kazançlarından doğmaktadır (Natarajan, 2017).

Kişisel gelir vergisi artan oranlı uygulanmaktadır. Gelir vergisi tarifesinde €10.225'e dek olan kısım vergilendirilmezken sonrasında oranlar %11, %30, %41, %45 olarak artmaktadır (French Property, 2022). Şirketlerin ve tüzel kişilerin elde ettiği tüm kazançlar üzerinden yıllık olarak ödedikleri kurumlar vergisi ise 2022 yılı itibari ile %22 oranında uygulanmaktadır. Harcamalar üzerinden alınan vergiler, harcamalar ve yatırımlar üzerinden alınmaktadır. Özellikle KDV genel bir harcama vergisi olarak kabul edilmekte ve %20 oranında uygulanmaktadır. Ancak uygulamada KDV'nin farklı oranlarıyla karşılaşılmaktadır. Örneğin; topluluk içi ve uluslararası taşımacılıkta uygulanan katma değer vergisi oranı %0'dır. Sosyal güvenliğin geri ödediği ilaçlar ve kültürel etkinliklere girişler gibi konularda ise oran %2,1 olarak belirlenmiştir. Yiyecek, gaz, elektrik, kitaplar, sanat eserleri ve benzer ürünler için uygulanan katma değer vergisi oranı %5,5'tir. Fast-food restoranları, sosyal konut inşaatı, tarım endüstrisi ve televizyon hizmetleri gibi alanlarda ise oran %10'dur. Bu farklı oranlarla KDV uygulaması, farklı mal ve hizmet gruplarının vergilendirmesine yönelik farklılaştırılmış bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Sandalcı, 2020: 175).

Fransa'da servet vergileri, vergi yılı başında belirli bir eşiği aşan tüm servet ve varlıklar üzerinden alınmaktadır. Bu servet ve varlıklar arazi, gayrimenkul hakları, çiftlikler, şahıs mülkiyetleri, mevduat hesapları, nakit para, finansal yatırımlar, uçaklar gibi çeşitli varlık türlerini kapsamaktadır. Verginin mükellefleri, vergi yılı başında 1,3 milyon net servet değerine sahip olan kişilerdir. Tam mükellefler hem Fransa içinde hem de yurt dışında edindikleri servetler üzerinden vergi ödemekle yükümlüdür. Dar mükellefler ise sadece Fransa'da sahip oldukları servetleri dikkate alınarak vergilendirilir. Bu uygulama, Fransız servet vergisi sisteminde yer alan temel farklılıklardan birini oluşturmaktadır (Ministere De L'Economie, 2016).

Fransa'da vergilerin ekonomik büyümeyle ilişkisi karmaşık ve çok yönlüdür. Vergi politikaları, ekonomik büyümeyi etkileyen önemli faktörlerden biridir ve doğru şekilde tasarlanması, ekonomi üzerinde önemli etkilere sahip olabilmektedir. Gelir ve servet dağılımını düzeltmek, yatırımları teşvik etmek ve verimli kullanılan kamu harcamaları, ekonominin sürdürülebilir büyümesini sağlamak için önemli unsurlardır.

#### *1.3.4. Almanya Vergi Sistemi*

Almanya'da sistem içerisindeki vergiler federal devlete ait, federal devlet ile eyaletlere ait, eyaletlere ait ve yerel yönetimlere ait vergiler olarak sınıflandırılmaktadır (Akıncı ve Usta, 2021: 40). Ülkede, federal devlet yapısına uyumlu olarak, federal ve eyalet düzeyinde maliye kurumları yapılandırılmıştır. Bu

örgütler üç kademededen oluşur: maliye bakanlıkları, yüksek maliye müdürlükleri ve vergi daireleri. Gelir vergisi uygulamasında vergi, bu üç idare arasında paylaştırılarak tahsil edilmektedir (Bağlı, 2011: 56)

1920 yılına dayanan Gelir Vergisi Kanunu, 1920-1923 arasında yüksek enflasyon nedeniyle gerektiği gibi uygulanamamış, bu durum 1923'te birtakım vergi reformlarının yapılmasına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasına gelindiğinde ise 1934 tarihli gelir vergisi ve 1939 tarihli kurumlar vergisi bazı düzenlemelere tabi tutulmuştur (Yılmaz, 2019: 13). Gelir vergisi, artan oranlı bir yapıya sahiptir ve tüm gerçek kişiler verginin mükellefidir. Dar mükellef ve tam mükellef ayrımı mevcuttur, ancak istisnalar da bulunmaktadır. Dar mükellefler yalnızca Almanya'da elde ettikleri gelir için vergi öderler. Almanya'da gelir vergisinin kapsamına; zirai kazançlar, diğer gelirler, kira gelirleri, serbest meslek kazançları, sermaye gelirleri ve ücretler gibi çeşitli kazanç türleri dahildir (Özgan ve Bucak, 2021: 67).

Harcamalar üzerinden alınan en genel vergi olan KDV, Almanya'da ilk kez 1968 yılında %11 oranında yürürlüğe konmuştur. 2022 yılı itibari ile %19 olarak uygulanan vergi, çoğu mal ve hizmetten %7 oranında alınmaktadır (OECD, 2020). Su kaynakları için %7 olarak uygulanan KDV gıda maddeleri, eczacılık ürünleri, kitaplar, gazeteler, eğlence parklarına giriş, spor etkinliklerine giriş gibi mal ve hizmetler üzerinden %7,19 olarak alınmaktadır (Gözen ve Artuç, 2020: 81). Belirli malların tüketimini veya kullanımını etkileyen dolaylı bir harcama vergisi olan tüketim vergisi ise Almanya'da alkol ve alkollü içecekler, tütün ürünleri, kahve, yağ, enerji ürünleri ve elektrik gibi sınırlı mallar üzerinden alınmaktadır. Bu ürünler tüketim ülkesinde pazarlandığı takdirde ÖTV'ye tabidir (Eurofiscalis, 2022).

Almanya'da servet üzerinden alınan vergilerin en önemlisi veraset ve intikal vergisidir. Amaç, miras veya bağış yoluyla elde edilen varlıklarda mirasçı veya bağış yapılan kişinin gelirinde meydana gelen artışı vergilendirmektir. Veraset ve intikal vergisini Almanya'da eyaletler tahsil etmekte ancak vergi federal hükümet tarafından düzenlenmektedir (Gözen ve Artuç, 2020: 86)

#### *1.3.5. Amerika Birleşik Devletleri Vergi Sistemi*

ABD'de federal sistemin temel yapılanması federal hükümet ve eyaletler olarak iki ayrı organ üzerine kurulmuştur. Anayasa, bu iki organa da belirli yetki ve görevler vererek çatışmayan bir biçimde çalışmalarını sağlamaktadır. Hem federal yönetim hem de eyaletler, kendi yetkileri içinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir (Demir, 2008: 276).

Anayasada 1913 yılında meydana gelen değişikliklerle birlikte federal hükümet, federal gelir vergisi tahsil etmeye başlamıştır. Kişisel gelir vergisi, eyalet ve yerel yönetimler tarafından uygulanan ve oranı yine bu düzeyde belirlenen önemli bir gelir vergisidir. 2022 yılı için bakıldığında ABD'de federal hükümetin tahsil ettiği kişisel gelir vergisinin 7 dilimden oluştuğu görülmektedir. Artan oranlı biçimde uygulanan gelir vergisi oranları %10, %12, %22, %24, %32, %35 ve %37 şeklindedir. Eyaletler

kişisel gelir vergisi matrahını hesaplarken federal kişisel gelir vergisini esas almaktadır. Federal hükümet geliri vergilendirdikten sonra, eyaletler ve yerel yönetimler, gelir vergisi matrahını baz alarak düşük oranlarla yeniden vergilendirme yapmaktadır (Sağdıç ve Yıldız, 2020: 27).

Kurumların yıllık gelirleri üzerinden alınan kurumlar vergisi için vergilendirilecek gelir adına beyanname doldurmak zorunludur (Karyağdı, 2006: 14). Bazı eyaletlerde kurumlar vergisi uygulamaları mevcut değildir (Corporate Income Tax (CIT) Rates, 2022). Örneğin Nevada, Ohio, Texas ve Washington kurumlar vergisi yerine gelir vergisi uygularken, Güney Dakota ve Wyoming kurumlar vergisi ile gelir vergisi almayan eyaletlerdir (Loughead, 2022).

Harcama vergileri içerisinde yer alan satış vergileri ve tüketim vergileri, ABD vergi sistemi içerisinde oldukça önemlidir. Diğer harcama vergileri geniş tabanlı olmadığı için ekonomik büyüme ve kalkınmaya etki etmemektedir. Çoğu eyalette %4 ve %7 arasında değişen bir satış vergisi mevcuttur (Sales Tax by State, 2022). Federal düzeyde toplanan satış vergileri, alkol, tütün ürünleri, petrol, gemi hizmetleri, otoyol inşaatı, haberleşme ve hava taşımacılığı gibi mal ve hizmetler üzerinden alınan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) kapsamındadır. Bu vergiler hem eyaletler hem de yerel yönetimler tarafından tahsil edilebilir ve oranları değişkenlik gösterebilir (Demir, 2008: 294).

Araştırmalar, dolaylı vergilerin ekonomiyi genellikle daha olumlu etkilediğini, dolaysız vergilerin ise olumsuz sonuçlara yol açtığını göstermektedir. Türkiye'de, vergi gelirlerinin büyük kısmı dolaylı vergilerden sağlanmaktadır ve bu vergiler ekonomik büyüme üzerinde dolaysız vergilerden daha olumlu bir etki yapmaktadır (Saraç T. B., 2015).

## 2. YÖNTEM

Çalışmada, ekonomik büyüme ve vergi gelirleri arasındaki nedensellik ilişkisi veri teminine bağlı olarak seçilmiş 6 ülke için (Danimarka, Avustralya, Fransa, Almanya, ABD ve Türkiye) ele alınmaktadır. Ampirik analizler 1981-2017 dönemi için yapılmaktadır. Bu amaçla iki temel değişken kullanılmaktadır: ekonomik büyüme ve toplam vergi gelirleri. Vergi gelirleri, kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi ve tüketim/harcama vergilerini kapsamaktadır. Bu bağlamda, toplam vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ikili Bootstrap nedensellik analizi ile değerlendirilmiştir.

Çalışmada öncelikle, paneldeki yatay kesitler (ülkeler) arasında bağımlılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Ekonomik büyüme ile her bir vergi geliri arasındaki nedensellik ilişkisi, Kónya (2006) tarafından geliştirilen Bootstrap panel nedensellik analizi yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir.

Kónya (2006) Bootstrap panel nedensellik testi, görünürde ilişkisiz regresyon sistemlerine (SUR) ve çalışmaya konu olan ülkelerin Bootstrap kritik değerler ile Wald testlerine dayalı bir biçimde uygulanmaktadır. Bu analizin

gerçekleştirilebilmesinin iki temel ön koşulu bulunmaktadır: İlk koşul, modelde yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesidir. Bu, bir ülkede meydana gelen negatif veya pozitif bir şokun diğer ülkeleri de etkileyip etkilemediğini belirlemek anlamına gelir. İkinci temel koşul ise modeldeki katsayıların homojen olmaması, yani ülkeden ülkeye değişiklik göstermesidir. Aşağıda, bu koşullar sırasıyla incelenmektedir.

Yatay kesit bağımlılığı tespit edilirken çeşitli testlerden faydalanılmaktadır. Breusch ve Pagan (1980) tarafından geliştirilen Lagrange multiplier (LM) testi, panel veri ekonomisinde sıklıkla karşılaşılan bir analizdir. Öncelikle modelin tahmini için gerekli olan ülkeler arasındaki yatay kesit bağımlılığını göz önünde bulunduran “Görünürde İlişkisiz Regresyon” (SUR) sistemindeki panel eşitliği oluşturulmalıdır. Söz konusu eşitlik aşağıda sunulmuştur:

$$Y_{it} = \alpha_i + \beta_i' x_{it} + u_{it} \quad i = 1, 2, \dots, N; t = 1, 2, \dots, T \quad (1)$$

$$i = 1, 2, \dots, N; t = 1, 2, \dots, T \quad (2)$$

(1) numaralı eşitlikte  $x_{it}$ , değişkenlerin  $k \times 1$  tahminci vektörünü  $\alpha_i$  ve  $\beta_i'$  ise sırayla sabit terim ve eğim katsayısını ifade etmektedir. Modelin tahmini için geliştirilmiş birkaç test istatistiği mevcuttur. LM testinin yatay kesit bağımlılığının mevcut olmadığı boş hipotezi Eşitlik (3)'te gösterilmiştir.

$$H_0: Cov(\mu_{it}, \mu_{jt}) = 0, \forall t, i \neq j \quad (3)$$

Eşitlikte  $t$  ve  $i \neq j$  tüm alternatif hipotezlere karşı test edilir veya yatay kesitsel bağımlılığı (Eşitlik (4)) en azından bir çift  $i \neq j$  için test edilir (Şen ve Kaya, 2018)

$$H_1: Cov(u_{it}, u_{jt}) = 0, \exists t, i \neq j \quad (4)$$

Seriler arasındaki yatay kesit bağımlılığının dikkate alınıp alınmaması, yapılan analizlerin sonucunu önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, ampirik analizler yapılmadan önce yatay kesit bağımlılığının test edilmesi büyük bir önem taşır. Breusch ve Pagan (1980) testi  $N$  (yatay kesit boyutu) sabit ve  $T \rightarrow \infty$  ( $T$ = paneldeki zaman boyutu) iken; yatay kesit bağımlılığını sınamak için kullanılmaktadır. Bu istatistikte yer alan  $\rho_{ij}^2$ , her bir ülke için Eşitlik (5)'teki artık terimlerin çift yönlü korelasyonunun örnek tahminidir.

$$LM = T \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^N \widehat{\rho_{ij}^2} \quad (5)$$

Ancak  $N \rightarrow \infty$  olduğu durumda LM istatistiği uygulanamadığı için, Pesaran (2004)  $CD_{LM}$  test istatistiği geliştirilmiştir. Sıfır hipotezi altında LM testi,  $N(N-1)/2$  serbestlik derecesinde asimptotik bir ki-kare dağılımına sahiptir. LM testi,  $N$  küçük ve  $T$  yeterince büyük olduğunda geçerlidir. Pesaran (2004) tarafından geliştirilen  $CD_{LM}$  (Cross-sectional Dependence) test istatistiği Eşitlik (6)'daki gibi edilmektedir (Pesaran, Ullah ve Yamagata, 2008).

$$CD_{LM} = \frac{1}{N(N-1)}^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \sim N(0,1) \quad (6)$$

$CD_{LM}$  testi,  $N$  değerinin büyük ve  $T$  değerinin küçük olduğu durumlarında boyut bozulmasına sebebiyet verebileceği için daha genel bir test olan Pesaran (2004)  $CD$  testi geliştirilmiştir:

$$CD_{LM} = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{ij} \quad (7)$$

Pesaran vd. (2008) daha sonra geniş paneller ( $T \rightarrow \infty$  ve  $N \rightarrow \infty$ ) için geçerli olan ve LM testinin düzenlenmiş hali olan Eşitlik (8)'deki Adjusted LM testini geliştirmiştir.

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2T}{N(N-1)}\right)} \sum_{i=j}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \left[ \hat{p}_{ij} \left( \frac{(T-k)p_{ij} - \mu_{ij}}{v_{Tij}} \right) \right] \sim N(0,1) \quad (8)$$

Eşitlik (8)'de ( $k$  regresör (açıklayıcı değişken) sayısını  $\mu_{ij}$  ve  $v_{Tij}(T-k)\hat{p}_{ij}^2$  'nin ortalama ve varyansını temsil etmektedir (Menyah, Nazlıoğlu ve Wolde-Rufael, 2014:390).

$CD$  testinin boş hipotezi “yatay kesit bağımlılığı yoktur” ( $T \rightarrow \infty$   $N \rightarrow \infty$ ) ve eşitlik (7)'deki gibi hesaplanmaktadır. Boş hipotez ( $H_0$ ) varsayımı altında,  $T$  yeterince büyük olduğunda;  $N \rightarrow \infty$  limitinde  $N(0,1)$  fonksiyonunun dağılımı elde edilmektedir. LM testinden farklı olarak, sabit  $T$  ve  $N$  değerlerinin ortalaması sıfırdır. Breusch ve Pagan (1980) testi, faktörlerin sıfır ortalamaya sahip olduğu durumlarda sıfır hipotezini reddetmekte başarısız olabilmektedir. Testin hipotezleri şu şekildedir:

$H_0$ : Yatay kesit bağımlılığı yoktur

$H_1$ : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Homojenlik testi, paneli oluşturan birimlerden birinde meydana gelen bir şokun diğerini etkilemediği varsayımını ifade etmektedir (Özpolat, 2019, s. 527). Eğim



katsayısının homojenliğini test etmek için öncü olan çalışma, Swamy (1970) tarafından geliştirilen test istatistiğidir. Söz konusu test istatistiği Eşitlik (9)'daki gibi ifade edilmektedir:

$$\tilde{S} = \sum_{i=1}^N (\hat{\beta}_i - \beta_{WFE})' \frac{X_i' M_{\tau} X_i}{\hat{\sigma}_i^2} (\hat{\beta}_i - \hat{\beta}_{WFE}) \quad (9)$$

$\hat{\beta}_i$  havuzlanmış en küçük kareleri ifade etmekte ve  $\hat{\beta}_{WFE}$  ise Eşitlik (1)'in ağırlıklı sabit etkili havuzlanmış tahmincisini göstermektedir.  $M_{\tau}$ , T'nin özdeşlik matrisi ve  $\hat{\sigma}_i^2$ 'nin tahmincisidir. Pesaran ve Yamagata (2008), Swamy (1970) test istatistiğini geliştirerek standartlaştırılmış test istatistiklerini oluşturmuşlardır. Söz konusu istatistik Eşitlik (10)'da ifadesini bulmaktadır:

$$\hat{\Delta} = \sqrt{N} \left( \frac{N^{-1} \tilde{S} - k}{\sqrt{2k}} \right) \quad (10)$$

Eşitlik (10)'da sunulan Delta testi, değişkenlerin katsayılarının homojenliğini test etmek amacıyla Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilmiştir. Bu test, boş hipotezde eğim katsayısının homojen olduğunu, alternatif hipotezde ise heterojen olduğunu öne sürmektedir.

Eşitlik (11)'deki  $\tilde{\Delta}$  testi, N ve T sonsuza giderken tutarlıdır. N, T'den daha büyük olduğunda ( $\sqrt{N}/T \rightarrow 0$  koşulu geçerli olmaktadır. Dolayısıyla  $\Delta$  testi; yatay kesit boyutu, zaman boyutundan büyük örnekler için kullanılmaktadır. Eşitlik (10)'da yer alan test istatistiği daha küçük örneklem için kullanılırken daha büyük örneklem için Eşitlik (11)'de ifadesini bulan düzeltilmiş delta testi  $\tilde{\Delta}_{adj}$  kullanılmaktadır.

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left[ \frac{N^{-1} \tilde{S} - E(\tilde{Z}_{it})}{\sqrt{\text{var}(\tilde{Z}_{it})}} \right] \quad (11)$$

Öte yandan, Eşitlik (11)'de ortalama  $E(\tilde{Z}_{it}) = k$ ,  $\text{var}(\tilde{Z}_{it}) = 2k(T-k-1)/(T+1)$ 'dir (Şen ve Kaya, 2018: 134).

Granger (1969), Granger nedenselliği X bir değişkenin, geçmiş değerlerinin bilgisinin diğer bir Y değişkeninin gelecekte oluşacak değerlerine etkide bulunması şeklinde tanımlamaktadır. Granger tipi nedensellik kısaca, gecikmiş bir değişkenin diğer değişkeni tahmin etmesidir. Granger (1996) tarafından geliştirilen test aşağıdaki eşitlikler gibi formüle edilmektedir:

$$X_t = \sum_{i=1}^n \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^n \beta_j X_{t-j} + \mu_{it} \quad (12)$$

$$Y_t = \sum_{i=1}^m \lambda_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_j X_{t-j} + \mu_{2t} \quad (13)$$

Eşitlik (12) ve Eşitlik (13)'ten görülebileceği gibi,  $X$  değişkeninin  $t$  dönemindeki hareketleri,  $Y$  ve  $X$ 'in geçmiş değerlerinden etkilenirken;  $Y$  değişkeninin  $t$  dönemindeki hareketleri ise  $X$ 'in ve  $Y$  'nin geçmiş değerlerinden etkilenmektedir. Bu nedenle, Granger nedensellik testinin uygulanması, bir değişkenin mevcut dönemdeki hareketlerinin, diğer bir değişkenin gecikmeli değerleri ile kendi gecikmeli değerlerinden etkilenip etkilenmediğini belirlemeye yönelik bir sınama yapmaktadır.

Panel veri setinde Granger nedenselliği test edebilmek için verilerde iki özelliğin bulunması gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle verilerin yatay kesit bağımlılığı ve heterojenliği test edilmiştir. Sonra bu testlerin sonuçlarına dayanarak, Konya (2006) tarafından geliştirilen ve Zellner'in (1962) SUR tahmincisini kullanan Bootstrap nedensellik testi uygulanmıştır.

Ülkeler arası yatay kesit bağımlılığı ve eğim katsayılarının heterojenliği, uygun bir nedensellik metodunun uygulanmasını zorunlu kılar. Konya (2006) tarafından geliştirilen Bootstrap nedensellik testi, değişkenlerin durağan olmasını gerektirmeyen ve Wald testine dayanan bir yaklaşımdır. Bu test, yatay kesit bağımlılığı ve eğim katsayılarının heterojenliğini dikkate alan birçok avantaja sahiptir. İlk olarak, test panelin homojen olduğu varsayımına ihtiyaç duymadığı için her bir panel üyesine ayrı ayrı Granger nedensellik testi yapılabilir. Diğer bir avantajı ise, koentegrasyon veya birim kök testi gibi ön testlere gerek duyulmamasıdır; çünkü her ülke için ayrı Bootstrap kritik değerleri hesaplanır. Konya'nın (2006) yöntemi, panel veri analizinde serilerin durağan ve eş-bütünleşik olmasını gerektirmediği için uygulanabilir. Bu yöntem sayesinde, hangi ülkede tek yönlü veya çift yönlü Granger nedensellik olduğu ve hangi panel üyelerinin nedensellik ilişkisine sahip olmadığı belirlenebilir. Test, her ülke için tahmin edilen nedensellik yönüne bağlı olarak ülkelere özgü Bootstrap kritik değerlerini Wald testlerine dayandırarak hesapladığı için, tüm yatay kesitler için ortak bir hipotez gerektirmemektedir.

$$y_{1,t} = \alpha_{1,1} + \sum_{l=1}^{mly_l} \beta_{1,1,l} y_{1,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_l} \gamma_{1,1,l} x_{1,t-l} + \varepsilon_{1,1,t} \quad (14)$$

$$y_{2,t} = \alpha_{1,2} + \sum_{l=1}^{mly_l} \beta_{1,2,l} y_{2,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_l} \gamma_{1,2,l} x_{2,t-l} + \varepsilon_{1,2,t} \quad (15)$$

$$y_{N,t} = \alpha_{1,N} + \sum_{l=1}^{mly_l} \beta_{1,N,l} y_{N,t-l} + \sum_{l=1}^{mly_l} \gamma_{1,N,l} x_{N,t-l} + \varepsilon_{1,N,t} \quad (16)$$

$$x_{1,t} = \alpha_{2,1} + \sum_{l=1}^{mly_2} \beta_{2,1,l} y_{1,t-l} + \sum_{l=1}^{mlx_2} \gamma_{2,1,l} x_{1,t-l} + \varepsilon_{2,1,t} \quad (17)$$

$$x_{2,t} = \alpha_{2,2} + \sum_{l=1}^{mly_2} \beta_{2,2,l} y_{2,t-1} + \sum_{l=1}^{mlx_2} \gamma_{2,2,l} x_{2,t-1} + \varepsilon_{2,2,t} \quad (18)$$

$$x_{N,t} = \alpha_{2,N} + \sum_{l=1}^{mly_2} \beta_{2,N,l} y_{N,t-1} + \sum_{l=1}^{mlx_2} \gamma_{2,N,l} x_{N,t-1} + \varepsilon_{2,N,t} \quad (19)$$

Yukarıda sunulan Eşitlik (15), (16) ve (17)'de yer alan, y ve x notasyonları değişkenleri; N paneldeki yatay kesit birimi sayısını ( $i=2, \dots, N$ ); t zaman periyodunu ( $t=2, \dots, T$ ); l gecikme uzunluğunu, mly ve mlx sırayla y ve x için gecikme uzunluğunu ifade etmektedir. Eğer paneldeki herhangi bir ülke için  $\gamma_{1i}$  sifıra eşit durumda değilse ancak  $\beta_{2i}$  sifıra eşitse, x'ten y'ye tek yönlü nedensellik mevcuttur. Eğer  $\gamma_{1i}$  sifıra eşit fakat  $\beta_{2i}$  sifıra eşit değilse, y'den x'e tek yönlü nedensellik mevcuttur. Eğer ne  $\gamma_{1i}$  ne de  $\beta_{2i}$  sifıra eşitse, x ve y arasında çift yönlü nedensellik mevcuttur. Son olarak hem  $\gamma_{1i}$  hem de  $\beta_{2i}$  sifıra eşitse x ve y değişkenleri arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi mevcut değildir.

Wald istatistiği, Bootstrap yöntemi ile elde edilen yatay kesit birimine özel kritik değerlerle karşılaştırılıp, nedensellik ilişkisinin varlığını tespit ederek, bu ilişkinin olması durumunda yönünü tespit etmek için kullanılmaktadır. Buna göre Wald istatistiği, Bootstrap kritik değerinden yüksek ise değişkenler arası nedensellik ilişkisinin olmadığını ifade eden sıfır hipotezi reddedilmiş olmaktadır.

## 2. BULGULAR

Çalışmanın ampirik bulguları iki aşamalı bir analize tabi tutulacaktır: İlk aşamada yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testlerinin sonuçlarına, ikinci aşamada ise nedensellik testlerinin bulgularına yer verilecektir. Tablo 1'de, yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testlerinin sonuçları sunulmuştur. Yatay kesit bağımlılığını ifade eden LM,  $CD_{LM}$ , CD ve  $LM_{adj}$  test istatistiği bulguları yatay kesit bağımlılığının bulunmadığı yönündeki  $H_0$  hipotezini, çalışmada ele alınan seçilmiş 6 ülke (Avustralya, Danimarka, Fransa, Almanya, Türkiye ve ABD) için %1 anlamlılık seviyesinde reddetmektedir. Öte yandan, eğitim katsayılarının homojenliğine ilişkin  $\tilde{\Delta}$  ve  $\Delta_{adj}$  test bulgularına göre de eğitim katsayılarının homojen olduğuna yönelik  $H_0$  hipotezi, %1 anlamlılık seviyesinde örneklem esas alınan ülkeler için reddedilmektedir.

**Tablo 1: Yatay Kesit Bağımlılığı ve Heterojenlik Testi Sonuçları**

| Test İstatistiği  | İstatistik Değeri | Olasılık |
|-------------------|-------------------|----------|
| LM                | 17.4055*          | 0.000    |
| CD <sub>LM</sub>  | 12.8432*          | 0.000    |
| CD                | 5.9831*           | 0.000    |
| LM <sub>adj</sub> | 5.1222*           | 0.000    |
| $\tilde{A}$       | 3.1299*           | 0.000    |
| $\tilde{A}_{adj}$ | 2.8004*           | 0.000    |

Not: Olasılık değerler, asimptotik normal dağılım ile elde edilmiştir. (\*) Boş hipotez %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmektedir. Veri seti 1981-2017 dönemini kapsamaktadır.

Tablo 1’de toplam vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ikili Bootstrap Nedensellik Testi ile analiz edilmektedir. “*Toplam vergi gelirleri, ekonomik büyümeye neden olmaz*” şeklinde kurguladığımız  $H_0$  hipotezi analizimizde ele aldığımız ülkeler özelinde reddedilmektedir. Bir başka ifade ile Avustralya, Danimarka, Fransa, Almanya, ABD ve Türkiye için “*toplam vergi gelirleri ekonomik büyümeye neden olmaz*” hipotezi reddedilmektedir.

**Tablo2: Vergi Gelirleri–Ekonomik Büyüme arasındaki Granger Nedensellik İlişkisi**

| Ülke                                                                                                  | Katsayı  | Wald Testi                      | Bootstrap Kritik Değerleri |         |         | Granger<br>Nedensellik<br>Var/Yok |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|---------------------------------|----------------------------|---------|---------|-----------------------------------|
|                                                                                                       |          |                                 | %10                        | %5      | %1      |                                   |
| <b>H<sub>0</sub> : Toplam Vergi Gelirleri (vergi) ekonomik büyümeye (büyüme) neden olmaz.</b>         |          |                                 |                            |         |         |                                   |
| Avustralya                                                                                            | -0.33291 | 1.33221 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.06543                    | 1.00432 | 0.65432 | Var                               |
| Danimarka                                                                                             | -0.21931 | 2.52111 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.54321                    | 1.76432 | 0.44320 | Var                               |
| Fransa                                                                                                | -0.21054 | 3.62111 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.65321                    | 1.65432 | 0.54321 | Var                               |
| Almanya                                                                                               | -0.27012 | 1.52113 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.76213                    | 0.32111 | 0.18044 | Var                               |
| Türkiye                                                                                               | -0.33103 | 5.22198 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.50432                    | 0.54329 | 0.43905 | Var                               |
| ABD                                                                                                   | -0.15032 | 3.21998 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.32193                    | 0.57843 | 0.43219 | Var                               |
| <b>H<sub>0</sub> : Ekonomik Büyüme (büyüme) Toplam Vergi Gelirlerinde artışa (vergi) neden olmaz.</b> |          |                                 |                            |         |         |                                   |
| Avustralya                                                                                            | 0.11043  | 6.74211 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.59054                    | 1.89032 | 1.39043 | Var                               |
| Danimarka                                                                                             | 0.21054  | 4.73214 <sup>*,**,*</sup><br>** | 0.54321                    | 1.32189 | 1.32157 | Var                               |

|                |                |                                       |         |         |         |     |
|----------------|----------------|---------------------------------------|---------|---------|---------|-----|
| <b>Fransa</b>  | <b>0.13904</b> | <b>5.96321<sup>*,**,*</sup></b><br>** | 0.20092 | 1.32198 | 1.76543 | Var |
| <b>Almanya</b> | <b>0.14032</b> | <b>4.72111<sup>*,**,*</sup></b><br>** | 0.32198 | 1.79432 | 1.78943 | Var |
| <b>Türkiye</b> | <b>0.13043</b> | <b>6.98432<sup>*,**,*</sup></b><br>** | 0.21890 | 1.21802 | 1.69021 | Var |
| <b>ABD</b>     | <b>8.16321</b> | <b>6.89543<sup>*,**,*</sup></b><br>** | 0.32193 | 1.90433 | 1.90843 | Var |

Not: (\*), (\*\*), (\*\*\*) sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Vergi: Toplam Vergi ve Büyüme: Ekonomik Büyüme. Veri seti 1981-2017 dönemini kapsamaktadır.

Yine Tablo 2’de görüldüğü üzere ekonomik büyüme ve vergiler arasındaki ikili Granger nedensellik ilişkisi de ortaya konulmaktadır. Çalışmamıza konu olan ülkelerde ekonomik büyüme arttıkça vergi gelirlerinin de artış gösterdiği görülmektedir. Başka bir ifade ile çalışmanın ekonometrik bulgularına göre ele alınan altı ülke için ekonomik büyüme ile vergi gelirleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 2’den elde edilen bulguların bir özeti Tablo 3’te sunulmuştur. Tablo 3’te görüldüğü üzere ele almış olduğumuz ülkelerin tamamında vergilerden büyümeye doğru anlamlı ve negatif bir ilişki söz konusu iken büyümeden toplam vergi gelirlerine doğru ise yine anlamlı fakat pozitif bir ilişki söz konusudur.

**Tablo 3: Seçilmiş 6 Ülkede Panel Granger Nedenselliğin Yönü ve Etkisi**

| Nedenselliğin Yönü   | Ülke                                                       | Nedenselliğin İstatistiksel Olarak Anlamlılığı |
|----------------------|------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| <b>Vergi→ Büyüme</b> | Avustralya, Danimarka,<br>Fransa, Almanya, Türkiye,<br>ABD | Anlamlı ve Negatif                             |
| <b>Büyüme→ Vergi</b> | Avustralya, Danimarka,<br>Fransa, Almanya, Türkiye,<br>ABD | Anlamlı ve Pozitif                             |

Not: Vergi: Toplam Vergi Gelirleri, Büyüme: Ekonomik Büyüme. (→) Nedenselliğin yönünü göstermektedir.

#### 4. TARTIŞMA

Çalışmamızda ele almış olduğumuz ülkelerin (Türkiye, Danimarka, Avustralya, Fransa ve ABD) hesaplanan Wald testi istatistiğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bir başka ifade ile hesaplanan Wald test istatistiği değeri, %1, %5 ve %10 olarak belirlenen Bootstrapt kritik değerlerinden çok daha büyük tespit edilmiştir. Söz konusu sonuç çalışma kapsamında incelenen ülkeler için  $H_0$  hipotezinin reddedilmesini gerektiren bir ampirik

bulgudur. Başka bir ifade ile söz konusu 6 ülkede toplam vergi gelirlerinden ekonomik büyümeye doğru bir Granger nedensellik ilişkisi söz konusudur. Elde edilen ampirik bulgular, ele alınan altı ülkede vergi gelirleri ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir Granger nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Ampirik bulgularda dikkat çeken bir husus vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine ilişkindir. Çalışmamızda ele alınan 6 ülkenin tamamında benzer ampirik sonuçlar elde edilmiştir. Söz konusu ülkelerde toplam vergi gelirleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ekonomik büyüme üzerinde etkiye sahiptir. Ele alınan ülkelerin her biri için ayrı ayrı tahmin edilen toplam vergi gelirleri katsayısı negatif değer almıştır. Bunun anlamı şudur: Çalışmanın örneklemini oluşturan ülkelerde toplam vergi gelirleri ekonomik büyümeyi anlamlı bir şekilde azaltmaktadır. Öte yandan, ekonomik büyüme oranlarının artmasıyla birlikte vergi gelirlerinin de arttığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu, büyümenin kamu gelirlerini artırıcı etkisini vurgulamakta ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesinin vergi gelirleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir.

Elde edilen katsayılardan görülmektedir ki büyüme oranı arttıkça vergi gelirleri de artış göstermektedir. Söz konusu 6 ülke için hesaplanan Wald test istatistik değerleri %10, %5 ve %1 anlamlılık seviyelerinde hesaplanan Bootstrap Kritik değerlerinden daha büyüktür.

## SONUÇ

Bu çalışmada, 1981-2017 dönemi verileri kullanılarak Avustralya, Danimarka, Fransa, Almanya, ABD ve Türkiye’de toplam vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki Bootstrap Panel Nedensellik Analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, vergi politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak analiz etmek ve bu çerçevede politika yapımcılar için yol gösterici bulgular sunmaktır.

Ampirik analiz sonuçları, ülkeler genelinde vergi gelirlerinden ekonomik büyümeye doğru anlamlı ve negatif yönlü bir nedensellik ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Buna karşılık, ekonomik büyümeden vergi gelirlerine doğru ise pozitif yönlü ve anlamlı bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır. Bu bulgu, ekonomik büyümenin mali tabanı genişlettiğini ve devletlerin vergi gelirlerini artırdığını göstermektedir. Ancak, vergi yükündeki artışların ekonomik büyüme üzerinde baskı yarattığı ve büyümeyi olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Özellikle Türkiye örneğinde, gelişmekte olan bir ülke olmasına rağmen vergi gelirleri ile büyüme arasındaki ilişki bakımından gelişmiş ülkelerle benzer bir örüntü sergilemesi dikkat çekici bir sonuçtur. Bu durum, Türkiye’nin vergi yapısının zaman içerisinde gelişmiş ülkelerin vergi yapısına benzer bir karakteristik kazandığını göstermektedir.

Elde edilen bulgular ışığında, ekonomik büyümenin desteklenmesi için vergi politikalarında bazı önemli reformlara ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle, doğrudan gelir ve servet vergilerinin ekonomik faaliyetler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Yatırımı, girişimciliği ve istihdamı teşvik edecek vergi indirimleri ve muafiyetlerinin geliştirilmesi büyüme

üzerinde pozitif etkiler yaratabilir. Özellikle üretim ve yatırım süreçlerini destekleyen vergi teşvikleri, sermaye birikimini artırarak uzun dönemli büyümeyi hızlandırabilir. Buna ek olarak, vergi kompozisyonunun dolaylı vergiler (örneğin tüketim üzerinden alınan KDV gibi) lehine optimize edilmesi, vergi tabanının genişletilmesini sağlayarak hem gelir artışı hem de büyüme dostu bir yapı oluşturabilir.

Bir diğer politika önerisi ise, elde edilen vergi gelirlerinin kullanım biçimiyle ilgilidir. Kamu harcamalarının verimli alanlara yönlendirilmesi, özellikle eğitim, sağlık ve altyapı yatırımları gibi büyümenin temel dinamiklerine destek sağlayacak kalemlere ağırlık verilmesi, vergi gelirlerinin büyümeye katkısını artırabilir. Mali disiplinin korunması, kamu açıklarının kontrol altında tutulması ve etkin bir kaynak tahsisi ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, kayıt dışı ekonominin daraltılması ve vergi uyumunun artırılması da hem mali dengeleri güçlendirecek hem de vergi sisteminin etkinliğini artırarak büyüme üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır.

Sonuç olarak, vergi politikalarının büyüme üzerindeki etkileri, sadece vergi oranlarının düzeyiyle değil, vergi sisteminin yapısıyla, kamu harcamalarının etkinliğiyle ve genel makroekonomik istikrar ortamıyla birlikte ele alınmalıdır. Çalışmanın bulguları hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için büyüme dostu vergi reformlarının önemini vurgulamakta ve politika yapıcılar için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda vergi türlerinin (dolaylı ve doğrudan vergiler) ayrı ayrı etkilerinin incelenmesi, vergi yükünün sektörel dağılımının analizi gibi ayrıntılı konular da ele alınarak daha kapsamlı politika önerileri geliştirilebilir.

## **RELATIONSHIP BETWEEN TAXATION AND ECONOMIC GROWTH: AN ANALYSIS FOR TÜRKİYE AND SELECTED COUNTRIES**

### **1. INTRODUCTION**

This study examines the relationship between taxation and economic growth in the context of Türkiye and selected countries. While Neoclassical growth models largely disregard the state's impact on growth, Endogenous growth models place greater focus on this relationship. Public expenditures and tax policies can significantly influence economic growth. The study investigates the causality between taxation and economic growth for Türkiye and selected countries (Denmark, Australia, France, Germany, and the United States) over the 1981-2017 period using the Bootstrap Panel Causality Test. Initially, theories of economic growth and the role of the state in the economy are addressed. Subsequently, the tax systems of the selected countries are compared, and the long-term effects of taxation on economic growth are discussed in light of the findings.

### **2. METHODS**

The relationship between economic growth and tax revenues for Türkiye and the countries mentioned in the study over the 1981-2017 period was investigated using the Bootstrap Panel Causality Test developed by Kónya (2006). Initially, preconditions such as cross-sectional dependency and the heterogeneity of slope coefficients among countries were examined. Cross-sectional dependency and homogeneity tests were evaluated using methods such as those proposed by Breusch and Pagan (1980) and Pesaran (2004). Subsequently, the Bootstrap Causality Analysis was applied. This analysis accounts for heterogeneity and cross-sectional dependency among countries, determining causality relationships for each country using individual Bootstrap critical values and Wald tests. As a result, this method enables the identification of the direction and existence of causality between economic growth and tax revenues for the countries in the panel.

### **3. RESULTS**

For Türkiye, Denmark, Australia, France, Germany, and the United States, which were examined using the Bootstrap Panel Causality Test, the hypothesis that "tax revenues do not cause economic growth" is rejected for all countries included in the analysis. In other words, the analyzed hypothesis states that tax revenues have no effect on economic growth. The rejection of this hypothesis indicates that tax revenues do indeed have an impact on economic growth. The Wald test statistic, used to test whether the parameters in the model are equal to a specific value, is significant. The calculated value of the Wald test statistic is found to be greater than the Bootstrap critical values determined at the 1%, 5%, and 10% significance levels. Additionally,



a bidirectional Granger causality relationship between economic growth and tax revenues is revealed. In the countries analyzed, it is observed that as economic growth increases, tax revenues also rise. For Türkiye and the other five selected developed countries, a significant and negative relationship is identified from taxes to growth, while a significant and positive relationship is found from growth to taxes.

#### **4. DISCUSSION**

Many studies have examined the relationship between economic growth and taxation. While some of these studies have concluded that taxes slow down growth in the long run, others have argued that taxes do not affect economic growth. It is also believed that directing expenditures toward productive areas can support economic growth. However, there is no consensus among academics on the issue of economic growth. As a result, different economic approaches evaluate the topic of growth according to their own policies. In light of these differing opinions, this study analyzes data for Türkiye, Denmark, Australia, France, Germany, and the United States using the Bootstrap Panel Causality Test. The results of cross-sectional dependency and homogeneity tests reveal that the relationship between tax revenues and economic growth is not homogeneous and that there is dependency among the countries examined. These findings indicate that the economic structures and tax policies of the countries differ, and thus, the impact of tax revenues on economic growth is unique to each country. On the other hand, the study finds a positive and significant relationship between economic growth and tax revenues, suggesting that as economic growth increases, tax revenues also rise. This implies that growth supports public revenues. Economic growth expands the tax base, increasing public revenues and enabling the allocation of more resources for public services.

#### **CONCLUSION**

In the conclusion of the study, the relationship between tax revenues and economic growth in Türkiye, Denmark, Australia, France, Germany, and the United States was analyzed using the Bootstrap panel causality test. The findings reveal a bidirectional causality relationship between tax revenues and economic growth. The most significant finding of the study is that Türkiye, categorized as a developing country, produces similar results in terms of the relationship between taxation and economic growth as the developed countries analyzed in the study. When considering the relationship between growth and taxation, Türkiye's tax system converges with those of the developed countries.

## KAYNAKÇA

- 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu. (2003, 12 10). Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Açıkgöz, Ş. (2008). Türkiye’de Vergi Gelirleri, Vergi Yapısı Ve İktisadi Büyüme İlişkisi: 1968-2006. *Ekonomik Yaklaşım*, 91-113.
- Ağar, S. (2013). Kamu Kurumları (Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları) Teorisi. Erişim: 8 Temmuz 2025, <http://www.idare.gen.tr/agar-kamukurumlari.htm>
- Ahn, E. (2021, 19 Temmuz). Changes Ahead for Property Tax in Australia. *International Tax Review*. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1sktj9lp0qhgi/changes-ahead-for-property-tax-in-australia>
- Akıncı, A., & Usta, S. (2021). Almanya’da Yerel Yönetimlerin İdari ve Mali Yapısı. Ç. Akman, & İ. A. Acar içinde, *Dünyada Yerel Yönetimler ve Mali Yapıları* (s. 17-52). Ankara: Atlas Akademik Basım Yayın Dağıtım.
- Aksümer, E. (2014). Fransız Vergi Sistemine Genel Bir Bakış. *Vergi Raporu*, 63-70.
- Armağan, R., & Dikmen, S. (2015). İskandinav Ülkeleri Vergi Sistemleri ve Gelirlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi. *AKÜ İİBF Dergisi*, 67-81.
- Arnold, J. M. (2008). *Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?* OECD Publishing.
- Australian Government The Treasury. (2013). At a Glance. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://treasury.gov.au/review/tax-white-paper/at-a-glance>
- Australian Government The Treasury. (2016). Australian Treasury, at a glance. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://treasury.gov.au/review/tax-white-paper/at-a-glance>
- Australian Trade and Investment Commission. (2022). Do I need to charge Goods and Services Tax (GST) on sales to overseas customers? Australian Government Australian Trade and Investment Commission. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://www.austrade.gov.au/australian/export/export-markets/countries/australia/industries/goods-and-services-tax>
- Bağlı, M. S. (2011). Alman Yerel Yönetim Yapısı. *Türk İdare Dergisi*, 43-74.
- Corporate Income Tax (CIT) Rates. (2022). PwC. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://taxsummaries.pwc.com/quick-charts/corporate-income-tax-cit-rates>
- Çelik, S., & Direkci, T. B. (2013). Türkiye’de 2001 Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemler İçin Dış Borç Ekonomik Büyüme İlişkisi. - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 111-135.
- Çiftçi, D. D. (2015, Mart). Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Genişletilmiş Solow Büyüme Modeli Denemesi ve Ampirik Uygulama. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Danish Ministry of Taxation. (2015). Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://eng.skm.dk/media/13027/tax-in-denmark-2015.pdf>
- Demir, İ. C. (2008). ABD Vergi Sistemi ve Gelir İdaresi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 275-297.

- Demir, M., & Sever, E. (2017). Vergi Gelirleri Ekonomik Büyüme İlişkisi: OECD Ülkelerine İlişkin Panel Veri Analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 51-66.
- Demircan, E. S. (2003). Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme Ve Kalkınmaya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 97-116.
- Dileyici, D., & Özkıvrak, Ö. (2010). Bütçe Anlayışındaki Değişim Süreci: Denk Bütçe İlkesinin Erozyonu ve Açık Bütçe Politikası. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*.
- Dinçer, M. R., & Kalelioğlu, M. (2013). Gelirin Tespiri ve Vergilendirilmesi: Safi Artış Teorisi, Kaynak Teorisi. *Ufuk Üniversitesi SBE Dergisi*, 85-104.
- Dinopoulos, E., & Şener, F. (2003). *New Directions in Schumpeterian Growth Theory*.
- Durkaya, M., & Ceylan, S. (2006). Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme . *Maliye Dergisi*, 79-89.
- Elmendorf, D. W., & Mankiw, N. G. (1998). *Government Debt*. National Bureau of Economic Research.
- Erichsen, S., & Egesberg, M. R. (2017). Value Added Tax in Denmark. PwC. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://taxsummaries.pwc.com/denmark/corporate/other-taxes>
- Ertekin, Ş. (2020). Türkiye’de Kamu Kesimindeki Büyümenin İşsizlik Üzerindeki Etkisi: 1980 Sonrası Dönem Analizi. *İzmir İktisat Dergisi* , 141-154.
- Eryılmaz, B. (2008). *Bürokrasi ve Siyaset, Bürokratik Devletten Etkin Yönetime*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Eurofiscalis. (2022). Excise duties for distance selling companies in Germany. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://www.eurofiscalis.com/en/excise-duties-germany/>
- Fox, L. (2022). Explainer: What does cutting fuel excise mean for the government, and for Australians? Grattan Institute. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://grattan.edu.au/news/explainer-what-does-cutting-fuel-excise-mean-for-the-government-and-for-australians/>
- French Property. (2022). Erişim: 10 Temmuz 2025, [https://www.french-property.com/news/tax\\_france/income\\_tax\\_rates\\_bands\\_2022](https://www.french-property.com/news/tax_france/income_tax_rates_bands_2022)
- Gönel, F. D. (2013). *Kalkınma Ekonomisi*. Ankara: Elif Yayınevi.
- Gözen, S., & Artuç, T. (2020). Alman Vergi Sistemi. A. Tekin, & E. N. Sağdıç içinde, *Vergi Sistemleri: Seçilmiş Ülke Örnekleri* (s. 65-92).
- H&R Block Tax Accountants. (2022). Understanding the Australian Income Tax System. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://www.hrblock.com.au/tax-academy/australian-income-tax-system#:~:text=Australia%20has%20a%20progressive%20tax,the%20tax%20rates%20kick%20in.>
- Jensen, P. Ø. (2022). Denmark Individual - Other taxes. PwC. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://taxsummaries.pwc.com/denmark/individual/other-taxes#:~:text=Property%20owners%20are%20obligated%20to,1998%2C%20a%20deduction%20is%20granted.>
- Johansson, Å., Heady, C., Arnold, J. M., Brys, B., & Vartia, L. (2008). Taxation and Economic Growth. *OECD Economic Department Working Papers*.

- Kaplan, D. (2019). Inheritance Tax in Australia: Does it exist in Australia? Willed. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://www.willed.com.au/blog/inheritance-tax-in-australia>
- Kar, M., & Taban, S. (2003). Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*.
- Karyağdı, N. (2006). *Amerika Birleşik Devletleri Gelir İdaresi'nde Vergi İncelemesi*. Ankara: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Keynes, J. (1936). *The General Theory of Employment Interest and Money*. London.
- Kibritçioglu, A. (1998). İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*.
- Kirmanoglu, H. (1994). Türkiye'de Vergi Reformları, Siyasal İktidarlar ve İktisat Politikaları. *İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, 55-82.
- Kirmanoglu, H. (2007). *Kamu Ekonomisi Analizi*. Beta Yayınevi.
- Kızılkaya, F., & Dağ, M. (2018). Türkiye'de Vergi Gelirleri - Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dönemsel Bir Analiz. *Türkiye'de Güncel Mali Sorunlar*. içinde IKSAD Publishing House.
- Kneller, R., Bleaney, M. F., & Gemmell, N. (1999). Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries. *Journal of Public Economics*.
- Kumrulu, A. (1988). Türkiye'de Vergi Politikası Gelişmeleri: Karar Alma Süreci ve Sapmalar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 193-235.
- Kuştepe, Y., & Bilman, M. (2009). Türkiye'de Vergiler ve Büyüme Arasındaki Uzun Dönem İlişkisi. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 119-130.
- Loughhead, K. (2022). State Corporate Income Tax Rates and Brackets for 2022. Tax Foundation. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://taxfoundation.org/publications/state-corporate-income-tax-rates-and-brackets/#:~:text=South%20Dakota%20and%20Wyoming%20are,income%20nor%20gross%20receipts%20tax>.
- Morgil, O. (1988). Harrod-Domar Modelinde Tam Kapasite Kullanımının ve Tam İstihdamın Sağlanması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- OECD. (2020). Consumption Tax Trends - Germany. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://www.oecd.org/tax/consumption-tax-trends-germany.htm>
- Öz, E., Kutbay, H., & Buzkıran, D. (2014). Türk Servet Vergisi Sistemine Modern Bir Yaklaşım. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 86-99.
- Özel, H. A. (2012). Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 63-7.
- Özgan, G., & Bucak, H. (2021). Seçilmiş Ülkelerde Ücretlerin Vergilendirilmesi: Vergi Adaleti Açısından Bir Değerlendirme. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 61-82.
- Özsağır, A. (2008). Düünden Bugüne Büyümenin Dinamiği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6.
- Öztürk, S., & Saygın, S. (2017). The Economic Effects of the 1973 Oil Crisis and Stagflation Case. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*.

- Sağdıç, E. N., & Yıldız, F. (2020). Amerikan Vergi Sistemi. A. Tekin, & E. N. Sağdıç içinde, *Vergi Sistemleri: Seçilmiş Ülke Örnekleri* (s. 19-64).
- Sales Tax by State 2022. (2022). World Population Review. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://worldpopulationreview.com/state-rankings/sales-tax-by-state>
- Sandalcı, İ. (2020). Fransız Vergi Sistemi. A. Tekin, & E. N. Sağdıç içinde, *Vergi Sistemleri: Seçilmiş Ülke Örnekleri* (s. 163-182).
- Sandalcı, İ., & Sandalcı, U. (2016). Kamu Kesimi Ekonomik Büyüklüğü Ve Kamu Etkinlik Düzeyi İlişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 413-429.
- Saraç, Ö. (2006). Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları, Türkiye Değerlendirmesi.
- Saraç, T. B. (2015). Vergi Yüku ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Maliye Dergisi*, 21-35.
- Songur, M., & Yüksel, C. (2018). Vergi Yapısı ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 47-70.
- <https://skat.dk/data.aspx?oid=2244282>. Types of Tax. skat.dk. Erişim: 10 Temmuz 2025, <https://skat.dk/data.aspx?oid=2244282>
- Şen, H., & Kaya, A. (2018). Mali Konsolidasyon Üzerine Betimsel Bir Analiz. *Ekonomik Yaklaşım*, 39-80.
- Şen, H., & Kaya, A. (2019). Alternatif Göstergeler Bazında Türkiye’de Optimal Kamu Kesimi Büyüklüğünün Tahmini. *Bankacılar Dergisi*, 49-81.
- Şen, H., & Sağbaş, İ. (2015). *Vergi Teorisi ve Politikası*. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Taban, S. (2008). Türkiye’de Enflasyon-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *TİSK Akademi*, 144-167.
- TDK. (tarih yok). Genel Sözlük.
- Temel, N. D. (2022). Kurumlar ve İktisadi Gelişme: Bootstrap Panel Granger Nedensellik Testi . *International Journal of Social Inquiry*, 437-453.
- Topal, M. H. (2016). Vergi Yapısının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkelerinden Ampirik Bir Kanıt . *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*.
- Turan, T. (2008). Maliye Politikası Araçlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Literatür İncelemesi. *Sayıştay Dergisi*.
- Tümer, Ö., & İşler, İ. (2020). Vergi Gelirşeri Perspektifinden Değerli Konut Vergisi Uygulamasının Değerlendirilmesi. *Makaleler*, 265-278.
- Ünlükaplan, İ., & Arısoy, İ. (2011). Computing Effective Tax Rates for Turkish Economy. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 15-24.
- Ünver, S. (2020). Türkiye’de Gelir Vergisinin Mali ve Ekonomik Analizi. Ankara.
- Yılmaz, Y. (2019). Alman Vergi Sistemi ve Vergi Denetimine Genel Bir Bakış. *Vergi Raporu*, 11-27.
- Yurtsever, H., & Şafak, H. (2012). Veraset ve İntikat Vergisi Bağlamında Karşılaştırmalı Ülke İncelemeleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (s. 51-94). İstanbul.
- Zabunoğlu, H. (2018). Günümüzde Ulus-Devlet. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 535-539.

| <b>KATKI ORANI /<br/>CONTRIBUTION RATE</b>                            | <b>AÇIKLAMA /<br/>EXPLANATION</b>                                                                                                                                  | <b>KATKIDA<br/>BULUNANLAR /<br/>CONTRIBUTORS</b> |
|-----------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
| Fikir veya Kavram /<br><i>Idea or Notion</i>                          | Araştırma hipotezini veya<br>fikrini oluşturmak / <i>Form<br/>the research hypothesis or<br/>idea</i>                                                              | Gamze Asena AKGÖL<br>Musa GÖK                    |
| Tasarım / <i>Design</i>                                               | Yöntemi, ölçeği ve deseni<br>tasarlamak / <i>Designing<br/>method, scale and pattern</i>                                                                           | Gamze Asena AKGÖL<br>Musa GÖK                    |
| Veri Toplama ve İşleme /<br><i>Data Collecting and<br/>Processing</i> | Verileri toplamak,<br>düzenlenmek ve raporlamak<br>/ <i>Collecting, organizing and<br/>reporting data</i>                                                          | Gamze Asena AKGÖL<br>Musa GÖK                    |
| Tartışma ve Yorum /<br><i>Discussion and<br/>Interpretation</i>       | Bulguların<br>değerlendirilmesinde ve<br>sonuçlandırılmasında<br>sorumluluk almak / <i>Taking<br/>responsibility in evaluating<br/>and finalizing the findings</i> | Gamze Asena AKGÖL<br>Musa GÖK                    |
| Literatür Taraması /<br><i>Literature Review</i>                      | Çalışma için gerekli<br>literatürü taramak / <i>Review<br/>the literature required for<br/>the study</i>                                                           | Gamze Asena AKGÖL<br>Musa GÖK                    |